

J. W. GOETHE

PROBLEM I ODGOVOR¹

preveli s njemačkog jezika
GORAN BAKSA
HRVOJE BAKSA
 Filozofski fakultet,
 Sveučilište u Zagrebu
 goranbaksa@hotmail.com
 sonny0310@hotmail.com

Problem i odgovor

Naredne fragmentarne listove mjestimice sam zapisivao na svojem ljetnom putovanju uslijed ponekog razgovora, samotnog razmišljanja i naposljetku potaknut duhovitim pismom jednog mladog prijatelja.²

Da bih izveo to što je ovdje naznačeno, doveo u povezanost, usporedio istupajuća proturječja, tada mi je nedostajalo pribranosti, kakva jedina omogućuje dosljedno mišljenje; stoga sam smatrao preporučljivim poslati rukopis onima koji su sudjelovali, da ga iskušaju, da te paradoksalne rečenice sagledaju kao tekst ili ini povod vlastitom razmatranju te da me izvijeste ponešto o tome, koje bih razmatranje onda, kako se i dogodilo, ovdje uvrstio kao svjedočanstvo čiste osjetilne i duhovne zajednice.

Weimar, 17. ožujka 1823.

Problemi

Prirodni sistem, [to je] proturječan izraz.

Priroda nema sistem; ona ima, ona jest život i slijed iz nekog nepoznatog centra prema jednoj nespoznatljivoj granici. Razmatranje prirode stoga je beskrajno, bilo da postupa dijeljenjem do najpojedinačnijeg ili da se u cijelosti slijedi trag po širini i visini.

Ideja metamorfoze je jedan krajnje dostojan, ali istovremeno krajnje opasan dar odozgo. Ona vodi u ono besformno, razara znanje, rastvara ga. Ona je nalik onoj *vis centrifuga* i izgubila bi se u beskonačnom kad joj ne bi bila pridana protuteža: mislim na nagon specifikacije, ona žilava mogućnost postojanosti onoga što je jednom došlo do zbiljnosti, jedna *vis centripeta* kojoj u njenom najdubljem temelju ne može naškoditi nikakva izvanjskost. Neka se pogleda rod *vrijeska*.

1 „Problem und Erwiderung” – prvi put tiskano u svesku: *Zur Morphologie* II, 1, 1823. Prijevod prema izdanju: J. W. Goethe, *Werke. Hamburger Ausgabe in 14 Bänden*, Bd. 13, Naturwissenschaftliche Schriften I, str. 35–37. – Nap. prev.

2 Navedeni prijatelj je Ernst Meyer. Podatak se nalazi u Steinerovoj bilješci iz Kürschnerovog izdanja, str. 120. U *Hamburškom izdanju* uvodni tekst je izostavljen, kao i tekst Meyerovog „Odgovora” (*Erwiderung*), a potonji je ovdje u prijevodu izostavljen. – Nap. ur.

No budući da sad obje sile djeluju istovremeno, morali bismo ih i pri didaktičkom predavanju prikazati istovremeno, što se čini nemogućim.

Vjerojatno se iz te pomutnje ne spašavamo drukčije nego opet umjetnim postupkom.

Usporedba s prirodno uvijek napredujućim tonovima i u oktavama suženom ravnomjernom temperiranošću. Tek time zapravo, usprkos prirodi, postaje moguća odlučno prožimajuća viša muzika.

Morali bismo dopustiti da nastupi umjetno izvođenje. Trebalo bi postaviti neku simboliku! No tko bi ju trebao postići? Tko ono postignuto priznati?

Kada sam promatrao ono što se u botanici imenuje *genera* i puštao ih da važe onako kako su postavljeni, tada mi se ipak uvijek činilo da se jedan rod ne može tretirati na isti način kao i drugi. Ima rodova koji, rekao bih, imaju karakter koji opet prikazuju u svim svojim vrstama, tako da im se može prići racionalnim putem: oni se ne gube lako u varijetetima i stoga zacijelo zaslužuju da ih se tretira s pažnjom; spomenut ću *gencijane*, a pomni će botaničar znati navesti više njih.

Tomu nasuprot ima beskarakternih rodova, kojima jedva da se smiju pripisati vrste, budući da se gube u bezgraničnim varijetetima. Tretira li ih se sa znanstvenom ozbiljnošću, nikada se neće završiti, zaplitat će se na njima budući da izmiču svakom određenju, svakom zakonu. Ponekad sam imao smjelosti nazivati te rodove nemarnima i usudio se taj epitet nadjenuti ruži, čime joj se dakako nije mogla nagrditi ljupkost; posebno bi *rosa canina*³ mogla navući taj prigovor.

Čovjek, ondje gdje nastupa sa značenjem, odnosi se zakonodavno, najprije u onom ćudorednom kroz priznavanje dužnosti, nadalje u onom religioznome ispovijedajući osobito unutarnje uvjerenje o Bogu i božanskim stvarima, a potom na istome uvjerenju ograničavajući analogne, određene, izvanjske ceremonije. U vladavini, bila ona miroljubiva ili ratnička, događa se isto: djelovanje i čin značajni su samo ako ih je čovjek propisao sebi samome i drugima; isto je u umjetnostima: kako je ljudski duh ovladao muzikom, ranije je rečeno; kako je, djelujući kroz najveće talente, izvršio utjecaj na likovnu umjetnost u najvišim epohama, našem je vremenu očigledna tajna. U znanosti na to ukazuju nebrojeni pokušaji sistematiziranja, shematiziranja. No naša cijela pažnja mora biti usmjerena na to da se prisluškuje postupanje prirode, zato da ne bismo kroz prisilne propise izazvali njeno protivljenje, ali da se isto tako ne damo udaljiti od svrhe po njenoj samovolji.

3 Divlja ili pasja ruža. – Nap. ur.